

11. SINIF TARİH DERSİ

1. DÖNEM 1. ORTAK YAZILI SINAV PROVASI · PUANLAMA ANAHTARI

Senaryo 5 · Kitapçık B · Sezgi Empati Educational Assessments · www.sanalsinav.com

1. TAR.11.1.1 · Osmanlı Devleti'nin 1683-1789 yılları arasındaki siyasi ve askerî mücadelelerini sonuçları açısından değerlendirebilme · kolay

10 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Karlofça'nın Osmanlı Devleti'nin ilk büyük toprak kaybı olduğunu belirtir.	3
a)	Bu antlaşmadan sonra Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da fetih yerine savunmaya geçtiğini, kaybettiği toprakları geri almaya yöneldiğini ya da Avrupa'da toprak kayıpları döneminin başladığını belirtir.	3
b)	Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak (Kutsal İttifak) kurarak birlikte hareket ettiğini belirtir.	3
b)	Osmanlı Devleti'nin aynı anda birden çok cephede savaşmak zorunda kaldığını ya da askerî üstünlüğünü kaybettiğini belirtir.	1

a) Örnek cevap: Karlofça, Osmanlı Devleti'nin ilk büyük toprak kaybıdır. Bundan sonra Osmanlı Avrupa'da fetih yerine savunmaya geçmiş, kaybettiği yerleri geri almaya çalışmıştır.

b) Örnek cevap: Avrupa devletlerinin Kutsal İttifak adıyla Osmanlı'ya karşı birleştiğini gösterir. Osmanlı aynı anda birçok cephede savaşmak zorunda kalmış, askerî üstünlüğünü yitirmiştir.

Sık hatalar: Karlofça'yı Osmanlı'nın kazançlı çıktığı bir antlaşma sanmak; Azak'ın Karlofça ile verildiğini yazmak (Azak 1700 İstanbul Antlaşması ile bırakılmıştır); Önem sorulduğunda yalnızca kaybedilen yerleri sıralamak

2. TAR.11.1.1 · Osmanlı Devleti'nin 1683-1789 yılları arasındaki siyasi ve askerî mücadelelerini sonuçları açısından değerlendirebilme · orta

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	II. maddeyi belirler.	2
a)	Ortodokslarla ilgili söz hakkının Rusya'ya Osmanlı tebaası olan Ortodoksları bahane ederek iç işlere karışma imkânı verdiğini açıklar.	4
b)	Bağımsızlığın Kırım'ı Osmanlı'dan koparıp Rusya'nın Kırım'ı topraklarına katmasını kolaylaştırdığını açıklar.	4
b)	Osmanlı Devleti'nin ilk kez halkının çoğu Türk ve Müslüman olan bir toprağı kaybettiğini ya da Karadeniz'deki üstünlüğünü yitirdiğini belirterek sonucun önemini değerlendirir.	3
c)	Osmanlı Devleti'nin ilk kez savaş tazminatı ödediğini ya da tazminatın zaten sıkıntıdaki hazineye ağır yük getirdiğini belirtir.	2

a) Örnek cevap: II. madde. Rusya, Ortodokslarla ilgili konularda söz hakkı kazandığı için Osmanlı'nın Ortodoks tebaasını bahane ederek iç işlere karışabilecekti.

b) Örnek cevap: Bağımsız kalan Kırım Osmanlı'dan koptu, Rusya 1783'te Kırım'ı kolayca topraklarına kattı. Böylece Osmanlı ilk kez halkının çoğu Türk ve Müslüman olan bir toprağı kaybetti; Karadeniz'deki üstünlüğü de sarsıldı.

c) Örnek cevap: Osmanlı ilk kez savaş tazminatı ödedi; bu da sıkıntıdaki hazineye ağır yük getirdi.

Sık hatalar: Kırım'ın bu antlaşmayla doğrudan Rusya'ya verildiğini yazmak; Halifelik ifadesini Osmanlı'nın Kırım üzerindeki siyasi egemenliğinin sürdüğü biçiminde yorumlamak

3. TAR.11.1.1 · Osmanlı Devleti'nin 1683-1789 yılları arasındaki siyasi ve askerî mücadelelerini sonuçları açısından değerlendirebilme · zor

20 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Azak'ın geri alındığını ya da kuşatılan Rus ordusunun antlaşmayı kabul etmek zorunda kaldığını kanıt olarak yazar.	5
b)	Kuşatılan Rus ordusunun ve çarın tamamen etkisiz bırakılabilecekken serbest kaldığını belirtir.	2
b)	Rusya'nın sonraki dönemde güçlenerek Osmanlı'ya büyük kayıplar verdirdiğini (ör. 1768-1774 savaşı, Küçük Kaynarca, Kırım'ın kaybı ya da Azak'ın 1739'da yeniden Rusya'ya bırakılması) belirterek gerekçelendirir.	5
c)	Kısa vadede Azak'ın geri alınmasıyla başarı sağlandığını belirtir.	2
c)	Uzun vadede Rus tehdidinin ortadan kalkmadığını, Rusya'nın yeniden güçlendiğini belirtir.	2
c)	Kısa ve uzun vadeli sonuçları tartarak tutarlı bir tercih ortaya koyar (A'ya, B'ye ya da iki görüşün birlikte geçerli olduğuna ilişkin gerekçeli tercihlerin hepsi kabul edilir).	4

a) Örnek cevap: Kuşatılan Rus ordusu antlaşmayı kabul etmek zorunda kalmış, Azak geri alınmıştır.

b) Örnek cevap: Kuşatılan Rus ordusu ve çar tamamen etkisiz hâle getirilebilirdi ama serbest kaldı. Güçlenen Rusya 1768-1774 savaşında Osmanlı'yı yendi ve Küçük Kaynarca ile Kırım'ı Osmanlı'dan kopardı.

c) Örnek cevap: Kısa vadede Prut bir başarıdır, çünkü Azak geri alınmıştır. Uzun vadede ise Rus tehdidi ortadan kalkmamış, Rusya yeniden güçlenmiştir. Kazanılan başarı kalıcı olmadığı için B'nin görüşüne daha yakınım.

Sık hatalar: Prut'u Osmanlı'nın yenildiği bir savaş sanmak; c maddesinde kısa ve uzun vadeyi ayırmadan yalnızca taraf seçmek; Kanıt yerine tarihinin cümlesini tekrar etmek

4. TAR.11.1.2 · Lale Devri'nde Osmanlı devlet ve toplum hayatında meydana gelen değişimi tarihsel bağlamı içerisinde yorumlayabilme · zor

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Sadabad gibi köşkler, lale ve helva sohbetleri gibi eğlenceler ya da gösterişli yaşam ve israf gibi bir kanıt yazar.	3
b)	Avrupa'ya geçici elçi gönderilmesi, matbaanın kurulması, mimaride Batı etkisi, çiçek aşısı ya da kumaş, çini, kâğıt imalathaneleri gibi kanıtlardan birini yazar.	2
b)	Bu kanıtlardan farklı ikinci bir kanıt yazar.	2
c)	Değişimi Pasarofça sonrası barış ortamı ve Avrupa'yı tanıma ihtiyacıyla ilişkilendirir.	3
c)	Yeniliklerin saray çevresi ve İstanbul ile sınırlı kaldığını, halkın ekonomik sıkıntısıyla birleşen israfın tepki doğurduğunu belirtir.	2
c)	Dönemin hem israfı hem de Batı'ya yönelik ilk yenilik çabalarını içerdiği biçiminde gerekçeli bir yorum yapar (bir görüşü ağır basan ama ötekini de dikkate alan yorumlar da kabul edilir).	3

a) Örnek cevap: Kâğıthane'de Sadabad gibi köşkler yapılmış, lale bahçelerinde eğlenceler düzenlenmiştir.

b) Örnek cevap: Paris'e Yirmisekiz Mehmed Çelebi gönderilmiştir; İbrahim Müteferrika matbaası kurulmuştur.

c) Örnek cevap: Pasarofça'dan sonraki barış ortamında devlet Avrupa'yı tanımak istemiş, Batı'dan yararlanan ilk yenilikleri yapmıştır. Ancak bu yenilikler saray çevresi ve İstanbul ile sınırlı kalmış; halk ekonomik sıkıntı içindeyken yapılan eğlenceler israf olarak görülüp tepki doğurmuştur. Bu yüzden dönem hem israfı hem de Batı'ya yönelik ilk yenilik çabalarını içerir; iki görüş birbirini tamamlar.

Sık hatalar: Kanıt yerine görüşü başka sözcüklerle tekrar etmek; c maddesinde bağlam (barış ortamı, sınırlı etki) kurmadan yalnızca taraf tutmak

5. TAR.11.1.2 · Lale Devri'nde Osmanlı devlet ve toplum hayatında meydana gelen değişimi tarihsel bağlamı içerisinde yorumlayabilme · orta

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Yeni yaşam tarzının ve değişimin daha çok saray çevresi ve üst tabakayla sınırlı kaldığını belirtir.	5
a)	Halkın büyük kesiminin bu değişimden yararlanmadığını hamalın sözleriyle kanıtlar.	2
b)	Eğlence ve israfa duyulan tepkiyi isyanın nedeni olarak belirtir.	2
b)	Pahalılık ve vergi artışı gibi ekonomik sıkıntıları isyanın nedeni olarak belirtir.	2
b)	İran cephesindeki olumsuz gelişmelerin isyanı tetiklediğini belirtir.	2
b)	İsyanla Lale Devri'nin sona erdiğini (Damat İbrahim Paşa'nın öldürülmesi, III. Ahmed'in tahttan indirilmesi) belirtir.	2

a) Örnek cevap: Köşkler, lale bahçeleri ve eğlenceler saray çevresiyle üst tabakaya özgüdür. Hamalın sözleri halkın bu değişimden pay almadığını gösterir.

b) Örnek cevap: Halk saraydaki eğlence ve israfa tepkiliydi; pahalılık ve vergiler hoşnutsuzluğu artırdı. İran cephesinden gelen kötü haberler de isyanı tetikledi. 1730'da Patrona Halil İsyanı çıktı, Damat İbrahim Paşa öldürüldü, III. Ahmed tahttan indirildi ve Lale Devri sona erdi.

Sık hatalar: Değişimin bütün halkı etkilediğini düşünmek; İsyanın nedenlerini sözlerle ilişkilendirmeden ezberden sıralamak; İsyanı Lale Devri'nin başlangıcı sanmak

6. TAR.11.1.3 · 1755 Lizbon ve 1766 İstanbul depremlerini ortaya çıkardığı etkiler bakımından karşılaştırabilme · orta

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Depremle ilgili verilerin aynı sorularla sistemli biçimde toplandığını belirtir.	2
a)	Bunun depremin gözleme dayalı incelenmesini sağladığını ve deprem biliminin (sismoloji) gelişmesine katkı yaptığını açıklar.	5
b)	Lizbon'daki bilgilerin doğrudan depremi anlamak amacıyla toplandığını belirtir.	2
b)	İstanbul'daki kayıtların onarım ve harcama amacıyla tutulduğunu belirtir.	2
b)	Her iki kaydın da bugün geçmiş depremlerin etkisini anlamak için bilimsel kaynak olarak kullanılabildiğini belirterek benzerlik kurar.	4

a) Örnek cevap: Depremle ilgili bilgiler aynı sorular sorularak düzenli biçimde toplandı. Böylece deprem gözleme dayalı olarak incelendi ve deprem biliminin doğuşuna katkı sağlandı.

b) Örnek cevap: Lizbon'daki bilgiler doğrudan depremi anlamak için toplanmıştır; İstanbul'daki kayıtlar ise onarım ve harcama için tutulmuştur. Amaçları farklı olsa da ikisi de bugün geçmiş depremlerin etkisini anlamada bilimsel kaynak olarak kullanılmaktadır.

Sık hatalar: Soru listesinin yardım dağıtmak için gönderildiğini düşünmek; Karşılaştırmada yalnızca farklılığı yazıp ortak bilimsel değeri atlamak

Madde	Ölçüt	Puan
a)	İki depremde de halkın evini, iş yerini ya da malını kaybettiğini veya ekonomik hayatın zarar gördüğünü belirtir.	4
b)	Lizbon'da yıkımın depremin ardından gelen dev dalgalar (tsunami) ve yangınlarla büyüdüğünü belirtir.	2
b)	İstanbul anlatımında devletin onarımı başlattığı ve halkın yeniden yapımda çalıştığı bilgisinin öne çıktığını belirterek iki durumu karşılaştırır (anlatımlara dayanan başka geçerli bir farklılık da kabul edilir).	4

a) Örnek cevap: İki depremde de insanlar evlerini, dükkânlarını ve mallarını kaybetmiş, ekonomik hayat zarar görmüştür.

b) Örnek cevap: Lizbon'da yıkım depremden sonra gelen dev dalgalar ve yangınlarla büyümüştür. İstanbul anlatımında ise padişahın emriyle onarımın başladığı ve halkın yeniden yapımda çalıştığı görülür.

Sık hatalar: Farklılık yazarken yalnızca bir şehri anlatıp karşılaştırma yapmamak; Anlatımlarda olmayan sayısal bilgiler uydurmak